

Svarta vinbär
Skadedjur

SKADEDJUR PÅ SVARTA VINBÄR

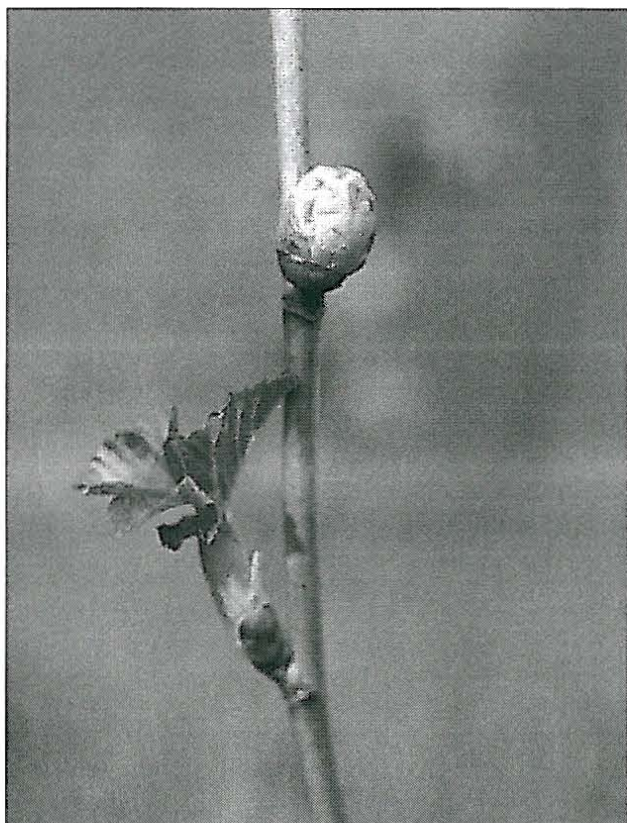
Detta är en sammanställning över flertalet skadedjur, som kan förekomma på svarta vinbär. Vissa arter behandlas även i andra faktablad. Faktabladsnumret anges inom parentes.

KVALSTER

Vinbärsgallkvalster (16 T)

Vinbärsgallkvalstret (*Cecidophyopsis ribis*) förekommer över hela landet och är det allvarligaste skadedjuret på svarta vinbär. Kvalstren omvandlar under våren skottknopparna till uppsvällda, runda galler, och sprider dessutom en virussjukdom, reversion, som leder till att buskarna blir sterila. Kvalstren är vita, ca 0,2 mm långa och knappast synliga för blotta ögat. I varje gallknopp finns tu-

sentals kvalster. De börjar lämna gallbildningarna när blomklasarna blir synliga och utvandringen kulminerar under blomningen. De lever en tid på bladverket och infekterar senare de nybildade knopparna i bladvecken. Under den period, som de uppehåller sig på bladen (migrationsperioden), kan de spridas med vind och regn och flygande insekter inom odlingen. Infekterade knoppar sväller upp något redan på hösten och ännu mer följande vår. Reversion yttrar sig i att bladen blir mindre, får avvikande färg och reducerat antal huvudnerv (ofta blir de något kilformade vid basen) samt reducerad behåring på blommorna. Vidare leder sjukdomen till reducerad blomning och, så småningom, sterilitet. Reversion nedsätter buskarnas motståndskraft mot gallkvalster, och kraftigt gallkvalsterangripna buskar har i regel samtidigt reversion.

Angrepp av vinbärsgallkvalster leder till att skottknopparna blir karaktäristiskt uppsvällda.

Åtgärder

Gallkvalster kan genom sin spridning av reversion äventyra odlingens livslängd och man bör därför ha en mycket låg toleransnivå. Av största vikt är att man utgår från helt friskt förökningsmaterial och man ska inte ta sticklingar från en odling där man vet att gallkvalster förekommer. Kraftigt angripna buskar i odlingen ska obönhörligen avlägsnas. Vid ett svagare angrepp kan man under tidig vår, för hand, plocka bort angripna knoppar, men en sådan åtgärd är sällan tillräcklig. Yrkesodlare kan bekämpa gallkvalster kemiskt med Meothrin 10 FW (klass 1L) eller Kumulus DF (svavel, klass 3). Vid behandling med Meothrin rekommenderas två behandlingar: strax före blomningens början och strax efter blomningens slut (OBS! 60 dagars karenstid). Dessa behandlingar har också god effekt mot många andra skadedjur på svarta vinbär, samtidigt är dock Meothrin även aggressivt mot många "nyttodjur" i odlingen. Vid behandling med Kumulus bör höga doser (12 kg/ha) användas och behandlingarna får då sättas in tidigt för att undvika brännskador på bladen: behandla vid "grön spets" och då blomknopparna börjar synas. Tidiga behandlingar med Kumulus kan kombineras med

senare behandlingar med Meothrin. Den kemiska bekämpningen är inte helt effektiv och behandlingarna får mer ses som ett sätt att begränsa spridningen av gallkvalster än som ett sätt att minska angreppen.

Vinbärsbladgallkvalster

Vinbärsbladgallkvalstret (*Vasates massei*) är ett frilevande gallkvalster som inte orsakar gallbildning. Djuren påträffas främst på undersidan av bladen i skottspetsarna, där de suger växtsaft. Symptom på angrepp syns först på bladundersidorna som blir brunfärgade, särskilt längs nerverna. Bladovansidan blir matt blekgrön. Vid kraftiga angrepp vissnar bladen i förtid. Kraftig tillväxthämning som följd av angrepp av vinbärsbladgallkvalster har rapporterats från Norge. Även röda vinbär kan angripas. Kvalstren är beigefärgade, långsträckta och ca 0,2 mm långa. De övervintrar som fullbildade mellan knopparna och skottet. Flera generationer kan utvecklas under sommaren. Symptom på angrepp syns främst under sensommaren då också antalet djur är som högst. Artens förekomst i Sverige är dåligt undersökt men svaga angrepp har under senare tid konstaterats i norra Sverige. Bekämpning av vinbärsbladgallkvalster torde ha effekt även mot vinbärsbladgallkvalster.

Växthusspinnkvalster (108T)

Växthusspinnkvalstret (*Tetranychus urticae*) förekommer över hela landet, men är vanligast i södra Sverige. Kraftiga angrepp förekommer främst under varma, torra somrar, och då vinbärsbuskarna planterats på lätta jordar. Kvalstren suger växtsaft från bladen som blir bronsfärgade och kan falla av i förtid. Kvalstren påträffas på bladens undersidor. Som fullbildad är kvalstret 0,4–0,5 mm långt, gulgrönt med ett par mörka fläckar på ryggen. Flera generationer per år kan utvecklas. Även många andra växter kan angripas av växthusspinnkvalster. En rad olika naturligt förekommande predatorer (rovdjur), håller vanligtvis spinnkvalsterpopulationen nere. Vid användning av långtidsverkande pyretroider för insektsbekämpning kan predatorerna slås ut, med följd att den naturliga populationsregleringen sätts ur spel. Detta kan leda till ökande angrepp av spinnkvalster.

Åtgärder

Vid behov bekämpning med någon spinnmedel, t.ex. Tedion.

INSEKTER

Stinkflyn (19T)

Stinkflyn är ett problem i främst norra Sverige. De suger växtsaft ur de unga bladen så att små bruna prickar eller strimmor bildas. Bladen blir ofta förkrympta och lätt deformerade med oregel-

Sugskador förorsakade av stinkflyn är särskilt vanligt förekommande i norra Sverige.

bundna bladflikar. Vid kraftiga angrepp kan buskarna kan stå helt bruna mitt i sommaren och tillväxten blir då hämmad. Flera olika arter kan förekomma, men den vanligaste är äpplestinkflyet (*Plesiocoris rugicollis*). Den är som fullbildad ca 6 mm lång, relativt smal, enfärgat ljusgrön i färgen och på ovansidan kal. Som andra stinkflyn är den relativt mjukhudad och har vingar som i främre delen är läderartade, i yttre delen genomskinliga. Larverna (nymferna) liknar bladlöss. Övervintringen sker i äggstadiet, äggen kläcks strax efter knopp-sprickningen och de unga stinkflyna söker sig till skottspetsarna och angriper där de yngsta bladen. Stinkflyna blir fullbildade under högsommaren. De genomskinliga, bananformade äggen skjuts in under barken på årsskotten, så att endast spetsen blir synlig. När bären mognar har huvudparten av stinkflyna redan dött.

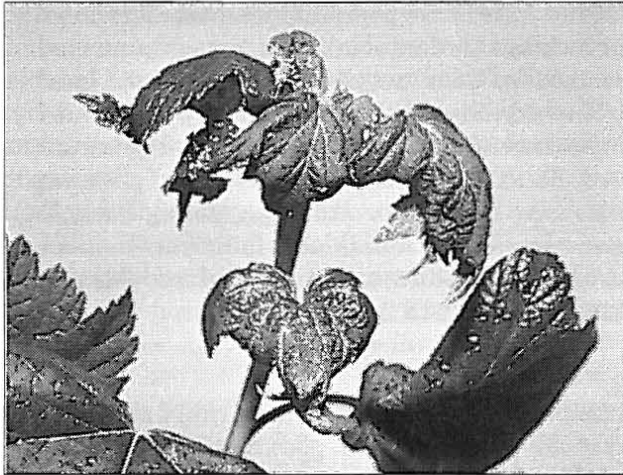
En annan art som ofta förekommer på svarta vinbär är trädgårdsstinkflyet (*Lygocoris pabulinus*). Dess biologi överensstämmer i stort med äpplestinkflyet, men den kan möjligen ha två generationer per år i södra Sverige. Den båda arterna är mycket lika varandra men trädgårdsstinkflyet har hårig ovansida. Vidare har äpplestinkflyet tvärryngig halssköld, medan trädgårdsstinkflyets halssköld är slät.

Åtgärder

Bekämpning med något insektspreparat strax efter knoppsprickningen. Även gallkvalsterbekämpning med Meothrin ger god effekt.

Bladlöss (59T)

Flera olika arter av bladlöss kan förekomma på svarta vinbär, men den ojämförligt vanligaste, åtminstone i norra Sverige, är mjölkstistelbladlusen (*Hyperomyzus lactucae*). Lössen sitter i kolonier på undersidan av de översta bladen. Dessa får nedåtböjda bladkanter och gulaktiga nerver. Vid kraftiga

Vid angrepp av mjölkdistelbladlusen böjer sig bladkanten nedåt. Lössen sitter på undersidan av bladen.

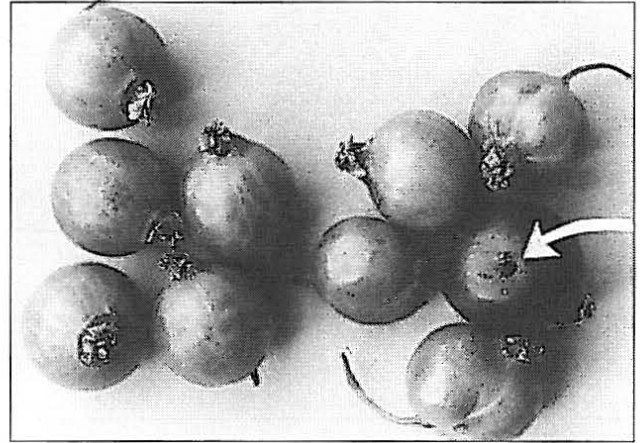
angrepp hämmas skotttillväxten. Den ovingade bladlusen är enfärgat grön, medan den vingade har svart huvud och mellankropp samt en svart fläck på ovansidan av bakkroppen. Mjölkdistelbladlusen övervintrar som ägg. Dessa är ovala, ca 0,5 mm långa, blankt svarta och läggs intill knopparna, ofta mellan knoppen och stammen. De kläcks strax efter knoppsprickningen och lössen kan sedan föröka sig snabbt. Mjölkdistelbladlusen betecknas som värdväxlande mellan svarta vinbär och åkermolke (mjölkdistel) m.fl. *Sonchus*-arter. Det är dock vanligt att arten lever kvar på vintervärden, dvs. svarta vinbär, hela sommaren. Det finns sortskillnader i mottaglighet för mjölkdistelbladlus; sorten Ben Sarek uppvisar en hög grad av resistens.

Almbladlusen (*Eriosoma ulmi*) förekommer ibland på rötter av svarta vinbär. Arten är värdväxlande. Den övervintrar som ägg på alm, angriper där på försommaren bladen, vilka rullar ihop sig och migrerar vid midsommartid till vinbärsbuskarna. Där bildas nya ovingade generationer som lever på buskarnas rötter. Lössen avsöndrar rikligt med vax, vilket ger angripna rötter och omgivande jordpartiklar ett vitaktigt utseende. På hösten bildas åter vingade generationer vilka återvänder till almarna. De skador almbadlusen orsakar på vinbär anses vara av underordnad betydelse.

Åtgärder

Bäst effekt torde fås med en behandling med något insektspreparat ett par veckor efter knoppsprickningen. Behandlingen bör sättas in på ett tidigt stadium eftersom lössen senare på säsongen lever skyddade under de ihoprullade bladen.

Gallkvalsterbekämpningen har dock effekt även mot bladlöss och om denna utförs torde ytterligare behandling ej vara nödvändig. De selektiva bladlusmedel som finns på marknaden är ej längre registrerade för användning i svarta vinbär. Almbladlusen behöver ej bekämpas.

Vinbärsstekelns larver utvecklas i bären. Vid pilen syns larvens utgångshål. T.v. fem oskadade bär.

Vinbärsstekel (12T)

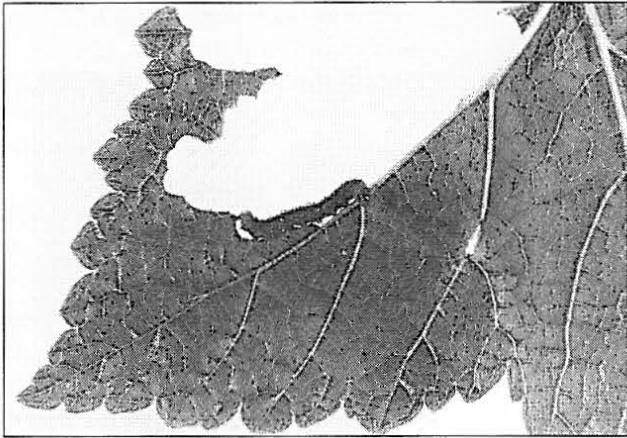
Vinbärsstekeln (*Pachynematus pumilio*) har under senare tid bara förekommit i Norr- och Västerbottnen, men gamla uppgifter finns om förekomst även i södra Sverige. Larverna lever i bären som därigenom förstörs. Den fullbildade stekeln är ca 4 mm lång och blekt gulbrun med mörkare fläckar på ryggen. Den kommer fram strax före vinbärsbuskarnas blomning och honorna lägger ägg i blomornas fruktämnen. Larven, som är vit med ljusbrunt huvud, utvecklas i karten. Angripna bär deformerar, de blir knöliga och ofta något avlånga i formen. Skärs ett sådant bär itu finner man lätt larven och rikligt med bruna exkrementer. Flertalet angripna bär faller av före skörden. När larverna är fullvuxna lämnar de bären genom ett hål i skallet. Övervintringen sker i en kokong i jorden.

Åtgärder

I fritidsodlingar torde vinbärsstekeln till viss del kunna bekämpas genom handplockning av angripna bär (innan larverna lämnat dessa) och omgrävning av jorden under buskarna på hösten. I större odlingar kan stekeln bekämpas genom en behandling med någon pyretroid omedelbart före blomningens början.

Vinbärsbladsteklar

Minst två olika arter av vinbärsbladsteklar, släktet *Nematus*, förekommer på svarta vinbär i Sverige. Larverna äter av bladen, de är mycket glupska och vid kraftiga angrepp kan buskarna snabbt bli helt avlövade. I norra Sverige finns *Nematus ribesicola*. Den fullbildade stekeln är ca 6,5–8 mm lång och har huvudsakligen svart kropp och ljusgula ben. Fortplantningen sker partenogenetiskt – endast honor förekommer. Äggläggningen sker i samband med vinbärsbuskarnas blomning och äggen placeras längs nerverna på bladens undersida. Larverna gnager först små hål genom bladskivan, men äter senare från kanten. Larverna är väl kamouflerade,

Larv av vinbärsbladstekeln *Nematus ribesicola*.

gröna med små, svarta borstbärande vårtor. Arten har en generation per år. Larverna övervintrar i en kokong i det övre jordlagret under busken.

I södra Sverige förekommer en närstående art, *Nematus olfaciens*. Dess larv är snarlik larven av föregående art. Den fullbildade stekeln är 5–6,5 mm lång, har svart huvud och mellankropp samt gulorange bakkropp och gula ben. De båda arternas biologi är likartad men *N. olfaciens* har könlig fortplantning (hanar finns) och flera generationer per år. Larver kan förekomma på buskarna från början av vinbärsbuskarnas blomningsperiod till långt efter skörden. Problem kan uppstå vid skörden om det då finns larver på buskarna; vid tröskningen hamnar larverna tillsammans med bären.

Åtgärder

I fritidsodlingar med några få buskar kan stekellarverna bekämpas genom handplockning av blad med unga larver eller senare genom att skaka buskarna kraftigt så att larverna faller till marken där de kan samlas in. Under den tid då djuren befinner sig i marken (mellan generationerna och under senhöst och tidig vår) kan bearbetning av jorden under buskarna ha viss effekt. I större odlingar torde gallkvalsterbekämpning med Meothrin även ge effekt mot bladsteklar. Vid behov efter blomningen kan Fastac eller Decis användas, men observera karenstider.

Vinbärsknoppmal (88T)

Vinbärsknoppmalen (*Euhyponomeutoides albithoracellus*) är ett problem i många norrländska vinbärsodlingar. Larverna förstör under våren skottknopparna, så att grenarna får kala partier. Den fullbildade malen har smala tegelfärgade vingar (spännvidd ca 13 mm) och vitt huvud. Den lägger under sommaren ägg på bladens undersida. Efter att äggen kläckts söker sig den unga larven till en knopp i ett bladveck och övervintrar där. Vid knoppsprickningen följande vår lämnar larven den urätta övervintringsknopp och angriper fler knoppar. Varje larv kan angripa tre skottknoppar. Tidigt angripna knoppar äts ur inifrån och blir helt

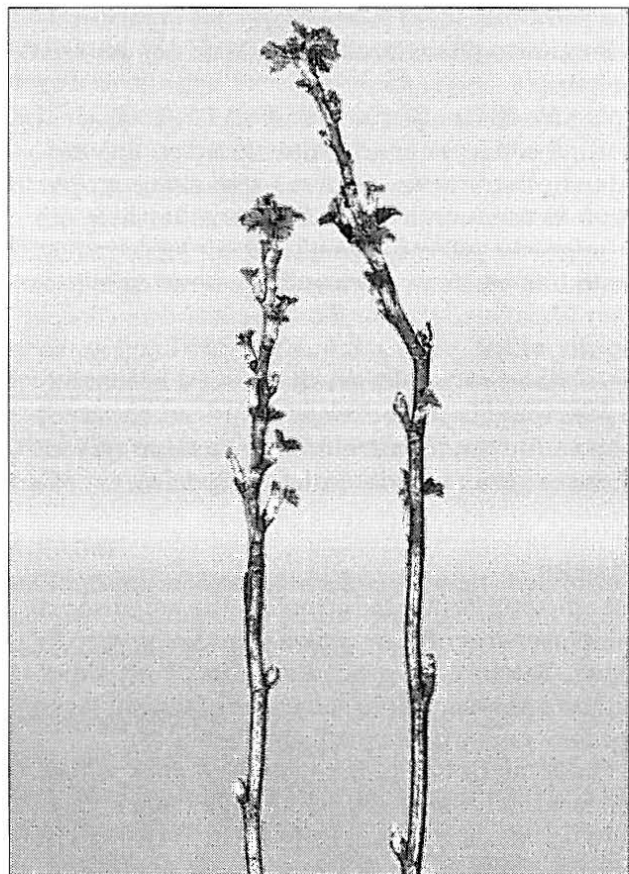
förstörda. Efter knoppsprickningen äter larven på de utvecklade bladen, som den väver samman med silkestrådar. Som ung är larven ljusgrön med svart huvud och nacksköld, som äldre gulgrön med tre något mörkare längsränder och ljust gråbrunt huvud. Strax före blomningen är larven fullvuxen och lämnar busken för att förpuppa sig i markförnan. De första fullbildade malarna kommer "normalt" fram i slutet av juni (28 juni medeldatum i Umeå) och de sista 2–3 veckor senare.

Åtgärder

Bekämpning med någon pyretroid tidigt på våren, senast vid "grön spets", ger god effekt mot larverna när de lämnar sina övervintringsknoppar. Bekämpningsbehovet kan fastställas genom att man undersöker kvistar under senvintern. Ställ kvistarna i vatten inomhus, efter ca 1 vecka är det sedan lätt att undersöka om det finns larver i knopparna. I många odlingar är det p.g.a. dåliga markförhållanden svårt att köra i odlingen under den lämpligaste tiden. Man kan då prova att bekämpa de större larverna ca en vecka före blomningen eller de fullbildade malarna med Decis eller Fastac under sommaren. Andra till tredje veckan i juli kan vara lämplig behandlingstidpunkt under "normala" år.

Vinbärsskottmal (88T)

Vinbärsskottmalen (*Lampronia capitella*), tidigare

Knoppar som inte slår ut på våren kan vara angripna av vinbärsknoppmalens larver.

kallad vinbärsmal, förekommer över hela landet. Den är vanlig främst i äldre odlingar där ingen insektsbekämpning utförs. Den orsakar skador som kan förväxlas med de som vinbärsknoppmalen gör; larverna förstör under våren skottknopparna. Höga angreppsnivåer är inte ovanligt och praktiskt taget samtliga knoppar i hela odlingen kan då bli förstörda. Den fullbildade malen har svartbruna vingar (spännvidd ca 15 mm) med tre triangulära gulvita fläckar, en i framkanten och två i bakkanten. Honan lägger ägg i karten där larverna angriper kärnorna. Angripen kart brådmognar, men dessa skador är sällan av betydelse. Den unga larven lämnar bären när den är 2–3 mm lång. Den spinner då in sig i en kokong i nedre delen av buskens grenverk. Den övervintrar där och söker sig tidigt nästföljande vår till en knopp som den tränger in i. Detta sker mycket tidigt, redan vid "grön spets". Larven är då mönjerfärgad men blir i senare stadier ljusgrön, dock ofta med någon rödaktig anstrykning. Larven är relativt tjock och lätt att skilja från den slankare knoppmalslarven. Angripna knoppar förstörs, men det kan dröja till strax före blomningen innan de första symptomen visar sig; bladkanterna torkar in. Knopparna äts ur uppifrån (larverna står på huvudet i knoppen) och även knopparnas märg skadas, vilket gör skadan mycket typisk. Långt efter att larverna lämnat busken kan man se spår av angrepp som skålformade fördjupningar där knoppen har suttit. Det är främst toppknopparna på skotten som angrips vilket lätt leder till kvastbildning. Vid större angrepp angrips dock även andra knoppar. Förpuppningen sker i markförnan eller i angripna knoppar och de fullbildade malarna kommer fram strax efter blomningen, ca en 10 dagar tidigare än knoppmalen.

Åtgärder

Samma som mot knoppmal, dvs. behandling med insektsmedel så tidigt som möjligt på våren, senast vid "grön spets", alternativt bekämpning av de fullbildade fjärilarna under deras svärmningstid.

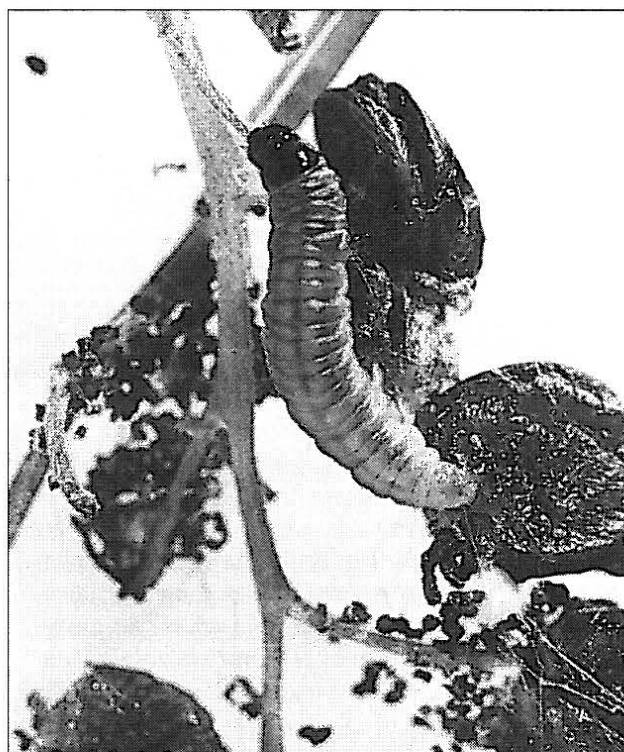
Gallkvalsterbekämpningen (första behandlingen före blomningen) ger även viss effekt mot skottmal. Eftersom larverna inte övervintrar i knopparna går det inte att, som för knoppmal, bedöma bekämpningsbehovet genom intagning av kvistar under vintern. På kvistarna kan man dock se hur stort angreppet var föregående år.

Krusbärsmott (90T)

Krusbärsmottet (*Zophodia convolutella*) förekommer främst i de södra och mellersta delarna av landet. Störst skada gör den i fritidsodlingar. Larverna lever av karten och väver samman bärklasarna med en spindelvävsliknande vävnad. Den fullbildade fjärilen har en spännvidd på 26–30 mm och brungrå framvingar med ett vitaktigt parti längs framkanten, två vita tvärlinjer och några svarta fläckar. Den kläcker fram under våren och lägger

Kvastbildning förorsakad av angrepp av vinbärskottmal. För två år sedan förstörde en larv toppknoppen (se pilen).

Krusbärsmottets larv väver samman bären i klasarna.

ägg i blommorna eller på de unga karten. Larven som blir upp till ca 2 cm lång är gulgrön med glänsande svart huvud och nackplåt. Larvutvecklingen tar ca fyra veckor och larverna lämnar busken innan bären mognat. Förpuppningen sker i jorden under buskarna. Som framgår av namnet angrips även krusbär.

Åtgärder

I fritidsodlingar bör angripna bärklasar plockas bort innan larverna lämnat dessa, och jorden grävas om under buskarna på hösten. Eftersom krusbärs-mottet sällan är något problem i yrkesmässiga odlingar torde den gallkvalsterbekämpning som där utförs ha effekt. Även en behandling med en pyretroid strax efter blomningens slut ger effekt.

Vinbärsglasvinge

Vinbärsglasvingen (*Synanthedon tipuliformis*) förekommer över hela landet, men är vanligare i de södra delarna. Vissnande kvistar kan vara symptom på angrepp; larverna gör skada genom att äta ur mörken på kvistarna. Vinbärsglasvingen är en fjäril, men påminner i utseendet närmast om en stekel. Vingarna är genomskinliga med, på framvingarna, en mörk fläck i spetsen och en mörk tvärfläck nära mitten. Kroppen är blåsvart med gula tvärband på bakkroppen. Det fullbildade stadiet kommer fram under sommaren, huvudsakligen i juli. Äggen läggs på yngre kvistar, ofta nära en knopp eller en spricka i barken. Äggen kläcks efter ca en vecka och den unga larven borrar sig in till mörken och lever sedan i en gång i skottet. Gången blir på insidan svartfärgad. Larven är som fullvuxen ca 15 mm lång, gulvit med mörk, på mitten ljusare nacksköld och brunt huvud. Larven övervintrar i gången och förpuppar sig där på våren, sedan den först gnagt en sidogång som når fram till barkens yta. Rester av puppskinnet sitter ofta kvar i hålet sedan den fullbildade fjärilen tagit sig ut. Unga kvistar kan vissna av angreppet. Äldre kvistar överlever ofta men blir försvagade och bryts lätt.

Åtgärder

Angrepp av vinbärsglasvinge anses sällan vara av ekonomisk betydelse, varför bekämpning sällan behövs. Klipp av angripna kvistar. Behandling med Gusathion WP omedelbart efter skörd uppges ha viss effekt.

Övriga fjärilslarver

En rad andra fjärilslarver förekommer till och från på svarta vinbär men de gör sällan någon nämnvärd skada. Bland specialister på *Ribes*-arter kan nämnas mindre krusbärsmätare (*Itame wauaria*), liten vinbärsmal (*Alloclemsia mesospilella*) (88 T) och större vinbärbrunmal (*Euhypnometoides ribesella*) (88 T). Mindre krusbärsmätarens larver är upp till 22 mm långa, gröna med svarta vårtor och har en gul sidolinje längs kroppen. Larverna före-

kommer under vår-försommar och äter av bladen från kanten.

Cirkelrunda hål i bladen under högsommaren kan vara symptom på angrepp av liten vinbärsmal. De nykläckta larverna minerar i bladen så att det bildas slingrande gångar som snart utvidgas. Senare lever larverna fritt på bladen och omger sig då av ett "hus", tillverkat av utskurna, runda bladbitar. Arten förekommer sällsynt i norra Sveriges inland.

Större vinbärbrunmalen är sällsynt och har inte uppmärksamats som skadedjur i Sverige. Arten övervintrar som fullbildad. Den unga larven bildar spiralformade minor i bladen och senare larvstadier spinner en spånad av silke på bladundersidan. Som fullvuxen blir larven 11–12 mm lång. Även måbär och krusbär angrips.

Flera andra arter är ospecialiserade och påträffas även på andra växter. Den kanske vanligaste av dem är häckvecklaren (*Archips rosana*). Den förekommer över hela landet. Larverna äter av och väver samman bladen. Larven har grön kropp med ljusa vårtor och brunt huvud och nackplåt. Vecklarlarver har ett karaktäristiskt rörelsesätt, störmann dem slingrar de sig snabbt bakåt med ormlika rörelser. Övervintringen sker i äggstadiet och äggen kläcks under våren. Det fullbildade stadiet kommer fram i juli månad och lägger ägg på barken. Arten har endast en generation per år.

Klubbfläckad brokvecklare (*Orthotaenia undulana*) gör skador liknande de av skottmal och knoppmal; den mörkt rödbruna larven förstör skottknopparna på våren.

Liknande skador gör linskottvecklaren (*Cnepharia interjectana*) vars larver har brunt huvud och grå kropp med svarta prickar.

Även frostfjärilen (*Operophtera brumata*) (141T) angriper vinbär. Larverna äter av bladen och är blekgröna med en mörkt grön strimma på ryggovansidan och flera ljusare strimmor längs sidorna. Liksom andra mätarlarver har den bara två par bukfötter, i bakre änden av kroppen.

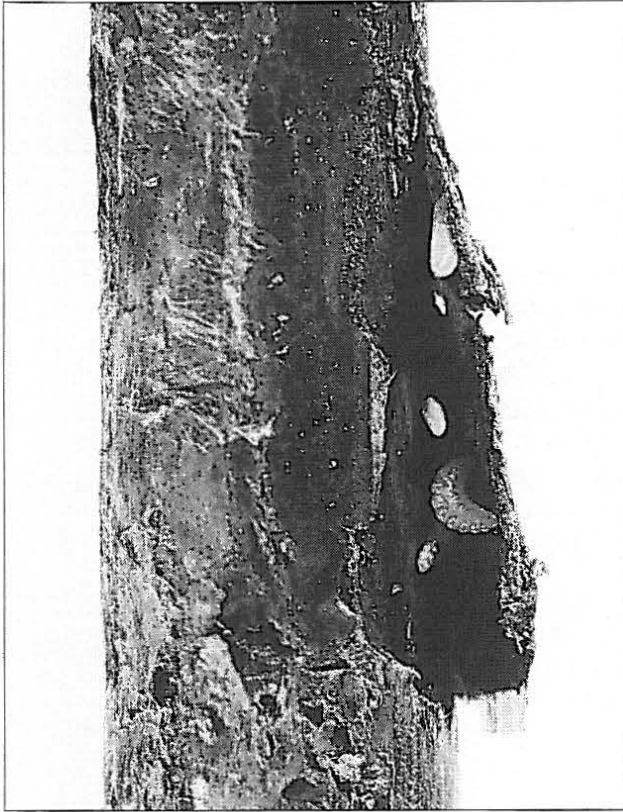
Åtgärder

Kemisk bekämpning är sällan motiverad.

Gallkvalsterbekämpning med Meothrin strax före blomningen bör ha effekt även mot flera av dessa arter.

Vinbärskallmygga

Vinbärskallmyggan (*Resseliella ribis*) förekommer i södra Sverige och har där i några odlingar orsakat svåra skador. Symptom på angrepp är vissnande grenar som lätt knäcks. Den fullbildade gallmyggan är liten och bräcklig, 2–3 mm lång med orangeröd bakkropp. Den lägger ägg på kvistarna, i skador eller i sprickor i barken. Äggen läggs i grupper om upp till 60 stycken. Äggen kläcks efter ca en vecka. Larven är fotlös och som fullvuxen ca 5 mm lång. Den unga larven är genomskinlig men

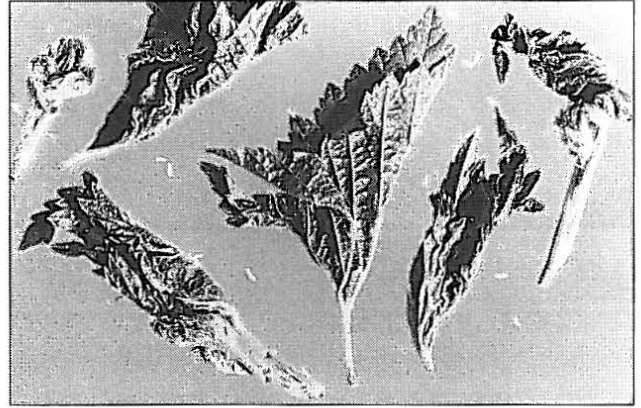

Barkgallmyggans larver finner man om man lyfter på barken vid angreppsstället.

blir som fullvuxen orangeröd. Larverna lever mellan barken och veden och förstör ledningsbanorna. Barken vid angreppsstället blir insjunken och mörkfärgad. Lyfter man på barken kan man finna larverna eller, om de redan lämnat kvisten, spår efter dem. Den fullvuxna larven söker sig till markytan och spinner in sig i en kokong i det översta jordlagret. Förpuppningen sker i kokongerna. Arten har i Sverige minst två generationer per år. Den första generationens fullbildade myggor kommer fram under och strax efter blomningen, den andra fr.o.m. någon vecka före skörden. Kläckningsförloppet är utdraget, ca en månads tid för första generationen, nästan två för den andra. Eventuellt överlappas den andra generationen av en tredje. Den andra generationen är individrikare än den första. Övervintringen sker som larv i kokonger i jorden.

Åtgärder

Kemisk bekämpning av barkgallmyggan försvåras i hög grad av att det fullbildade stadiet kommer fram dels under blomningen, dels i samband med skörden. Vidare är svärmningstiden för respektive generation långt utdragen. Larverna är dessutom väl skyddade och svåra att nå med bekämpningsmedel. För närvarande kan ingen bekämpningsmetod rekommenderas. Larver som fastnar på ambulera skördemaskiner kan sannolikt sprida gallmyggan från odling till odling. För att minska spridningsrisken bör därför skördemaskinerna rengöras väl efter varje odling.

Vid angrepp av vinbärsbladgallmygga vecklar inte bladen ut sig. Mellan bladen syns några larver.

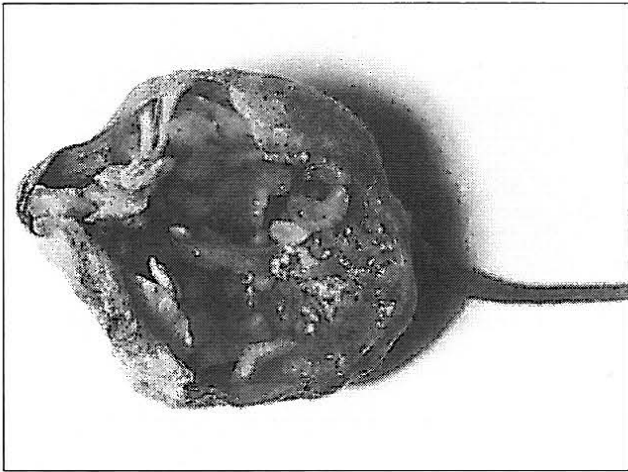
Vinbärsbladgallmygga

Vinbärsbladgallmyggan (*Dasineura tetensi*) förekommer över hela landet. Myggans larver förstör bladen i skottspetsarna. Äggläggning sker på de utvecklade bladen i skottspetsarna och angrepp av larverna medför gallbildning av bladen. Dessa utvecklas inte normalt utan blir förkrympta, vridna och veckade. De fotlösa larverna blir 2–3 mm långa och är vita eller svagt orangefärgade. Åtskilliga larver kan förekomma tillsammans på samma blad. Larverna lever av bladsaft som läcker ut genom bladytan inuti gallen. Beroende på antalet larver och skottets växtkraft dör slutligen delar av, eller hela bladet. Som fullvuxen lämnar larven busken för att förpupa sig i en kokong i jorden där också övervintringen sker. Arten har i norra Sverige 2, i södra Sverige sannolikt 3 generationer per år. Den första generationen börjar lägga ägg strax före vinbärsbuskarna börjar blomma och den andra ungefär en månad senare. De fullbildade honorna är mycket kortlivade men framkläckningen kan ske över lång tid och äggläggningen inom respektive generation kan därför pågå under en lång tidsperiod (det gäller särskilt andra generationen). Varje generation kan därför skada flera intillsittande blad på skotten. Äggläggning sker företrädesvis på kraftigväxande vegetativa skott och höga angreppsnivåer av vinbärsbladgallmyggan förekommer framför allt på unga buskar eller efter kraftig beskärning.

Det är dåligt undersökt vad effekterna på växten är av angrepp av vinbärsbladgallmygga, men tillväxthämning på unga buskar har konstaterats. Det finns motstridiga uppgifter huruvida äldre buskar lider någon större skada. Sorternas mottaglighet för angrepp varierar. Flertalet sorter är mottagliga men viss resistens förekommer i bl.a. Ben Sarek, Storklas och Korpikylä.

Åtgärder

Gallkvalsterbekämpningen strax före och efter blomningen torde ha viss effekt mot första generationen. I plantskolor kan senare generationer vid behov bekämpas med Decis eller Fastac.

Ituskuren blomgall med larver av vinbärsblomgallmygga.

Vinbärsblomgallmygga

Vinbärsblomgallmyggan (*Dasineura ribis*) förekommer i Norrbotten, där den ofta är ett problem i fritidsodlingar. Som namnet antyder är det blomorna som förstörs. Den fullbildade myggan kommer fram på våren, före blomningen, och lägger ägg i blomknopparna. Dessa öppnar sig ej, utan omvandlas till uppblåsta, ballongformade gallar. I dem finner man de orangefärgade, 2,5–3 mm långa larverna. Dessa är efter ca 4 veckor fullvuxna och lämnar då gallerna och kryper ned i jorden, där de förpuppas nästföljande vår.

Åtgärder

Den rutinmässiga gallkvalsterbekämpningen, som utförs i större odlingar, gör att blomgallmyggan sällan är något större problem där.

Fritidsodlare bör plocka bort gallbildningarna och på hösten gräva om jorden under buskarna.

Litteratur

- Alford, D. V. 1984. A colour atlas of fruit pests, their recognition, biology and control. Wolfe Publishing Ltd.
- Barnes, H. F. 1940. Two new pests of apple and black currant. Bulletin of entomological research 31, 85–87.

- Fjelddalen, J. 1962. Bladmidd på bærvekster og frugttrær. Frukt og bær. Årsskrift 15, 42–56.
- Hellqvist, H. & Pettersson, J. 1972. Stinkflyn och bladlöss på svarta vinbär. Resultat av en inventering i Tornedalen 1967–1969. Växtskyddsnotiser 36, 11–18.
- Hellqvist, S. 1989. Vinbärsstekeln (*Pachynematus pumilio* Konow) (Hym.: Tenthredinidae) – biologi, utbredning och bekämpning. Växtskyddsnotiser 53, 82–88.
- Hellqvist, S. & Svensson, B. 1990. Bladsteklar av släktet *Nematus* på svarta vinbär i Sverige. Växtskyddsnotiser 54, 113–115.
- Rasmussen, A. N. 1995. Bekæmpelse av solbærgallmiden (*Cecidophyopsis ribis* Westw.) i solbær ved anvendelse av sprøjtesvovl før blomstring. 12. Danske Planteværnskonference 1995. SP rapport nr. 4, 189–198.
- Stenseth, C. 1966. Solbærgallmygg (*Dasyneura tentisi* Rüb.). Undersøkelser over biologi, bekjempelse og angrepets betydning for vekst og avling. Forsk. Fors. Lantbr. 17, 241–258.
- Svensson, B. 1988. Vinbärsbarkgallmyggan – kan den kontrolleras. Frukt- och bärodling 30, 4, 75–77.
- Tullgren, A. 1929. Kulturväxterna och djurvärlden. Albert Bonniers förlag.
- Winter, C. 1987. Vinbärsbarkgallmyggan (*Resse-liella ribis*) – biologi och bekämpningsmöjligheter. SLU, Institutionen för växt- och skogsskydd. Examensarbeten 1987:4.

Text: Sven Hellqvist

SLU, Inst. f. norrländsk

jordbruksvetenskap

Box 4097, 904 03 UMEÅ

Tel: 090-786 94 81

Fax: 090-786 94 04

e-post: Sven.Hellqvist@njv.slu.se

September 1998 rev.

Illustrationer: Karl-Fredrik Berggren och Sven Hellqvist.

Faktablad om växtskydd utges inom områdena Jordbruk och Trädgård

Faktabladerna kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU Inst. för entomologi. Tel 018-67 23 47.

ISSN 0281-8566

© Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvarig utgivare:

Maj-Lis Pettersson

Redaktörer:

Jordbruk:
Ulla Ekström, Alnarp
Maj-Lis Pettersson, Uppsala
Trädgård:
Maj-Lis Pettersson

Distribution:

SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel. 018-67 11 00
Fax. 018-67 28 54